

УДК 378.14:37.013.42

Н. Б. Ларіонова

**ЗМІСТОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРИТЕРІЇВ І РІВНІВ
СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ
СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ**

Загострення кризових явищ в українському суспільстві й необхідність розв'язання низки соціальних і соціально-педагогічних проблем, а також суттєві зміни в суспільній свідомості й визнання професійної соціально-педагогічної діяльності як вагомого чинника реалізації соціальної політики держави вимагають чіткого визначення критеріїв, які б дозволяли оцінити якість професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів й, відповідно, ступінь їх підготовленості до здійснення фахової діяльності.

Проблеми обґрунтування місця професійної готовності в системі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, визначення поняття «професійна готовність» в контексті соціально-педагогічної діяльності, виявлення її сутності, змісту та структури розглянуті в працях Т. Жаровцевої, І. Зимньої, О. Карпенка, С. Коношенка, С. Литвиненко, В. Поліщук, В. Сластьоніна, Ф. Тугуз, З. Фалинської, С. Харченка, Ю. Шапіра та ін. У той же час аналіз наукових джерел дозволяє констатувати недостатню вивченість питання обґрунтування й визначення критеріальної бази для оцінки сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів, що й становить проблему сучасної соціальної педагогіки на теоретичному і практичному рівнях.

Метою нашого дослідження є обґрунтування й розробка змістовних характеристик критеріїв та рівнів сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів.

Зупинимось на тих вихідних положеннях, на засадах яких ми будемо розробляти критеріально-рівневий диференціал діагностики рівня сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів.

Ми розглядаємо професійну готовність як об'єкт і кінцеву мету професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, що є цілеспрямованою, складною, багаторівневою, ієрархічною, такою, що самоорганізується, системою, яка, відповідно, може бути піддана системному аналізу з метою виявлення її елементів, цілей, етапів, результатів.

З нашої точки зору діагностування сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів виконує сукупність наступних функцій: нормативну – полягає в доведенні до студента й усвідомленні ним критеріїв і показників сформованості професійної готовності; оціночну – полягає у визначенні рівня професійної готовності, фактично досягнутого студентом на певному етапі, а також здійсненої динаміки на

основі порівняння попереднього й актуального станів; прогностичну – полягає у визначенні перспективи зміни рівня сформованості професійної готовності студента; стимулюючу – полягає в розкритті індивідуальних можливостей студента в професійному самовдосконаленні; корекційну – полягає у своєчасному виявленні й виправленні негативних тенденцій в індивідуальному процесі формування професійної готовності; конструктивну – полягає у визначенні цілей особистісного й професійного розвитку й знаходженні ефективних шляхів їхньої реалізації.

Отже, діагностування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів – це не тільки виявлення наявного рівня професійної готовності студента, а також визначення можливих індивідуальних шляхів удосконалювання, основа для визначення студентом актуальних і довгострокових цілей свого особистісного й професійного розвитку й знаходження ефективних шляхів їхньої реалізації, тобто воно має індивідуально-гуманістичну спрямованість.

При визначенні критеріїв сформованості професійної готовності ми керувалися її сутнісними характеристиками й положеннями критеріального підходу, згідно якого критерії повинні фіксувати діяльнісний стан суб'єкта, нести інформацію про характер діяльності, про мотиви й ставлення до її виконання [3, с. 10 – 12; 7, с. 102 – 109, 171 – 179].

Критерієм прийнято називати ознаку, на підставі якої виробляється оцінка, визначення або класифікація чого-небудь [4, с. 595]. Критерії задають розмірність розгляду того або іншого явища, процесу. У той же час, щоб зафіксувати за виділеним критерієм певний стан або рівень розвитку досліджуваного явища або процесу, необхідні показники – характеристики, які перебувають у рамках окресленої критерієм розмірності й дозволяють судити про зміни, що відбуваються. Іншими словами, показники фіксують стан або рівень розвитку досліджуваної реальності за виділеним критерієм [1, с. 42].

Під розвитком розуміється стійка послідовність змін якісних станів систем, пов'язана з переходом до нового рівня цілісності зі збереженням їхніх еволюційних можливостей. Саме ці якісні зміни в розвитку й обумовлюють існування рівнів, кожний з яких має свої власні елементи [12; 13, с. 40 – 41].

Поняття «рівень» відбиває діалектичний характер процесу розвитку, що дозволяє пізнати предмет у всім різноманітті його властивостей, зв'язків і відносин, і вживається для відображення послідовності традицій, де багато з наступних являють собою менш крупні ступені підвищення організації в порівнянні з однією або декількома попередніми ступенями [12, с. 27].

При виявленні рівнів сформованості професійної готовності в студентів ми спирались на методологічне положення про виникнення нової системи на основі розрізнених компонентів на початковому рівні

до їхньої певної єдності на середньому рівні й заміні однієї системи іншою в результаті змін, що відбулися, і розвитку нової системи, що виникла, на більш високих рівнях [9, с. 11].

Означені вихідні положення дозволяють нам перейти до обґрунтування та розробки критеріальної бази діагностики професійної готовності майбутніх соціальних педагогів.

На сьогоднішній день у педагогічній науці й практиці склалося декілька підходів до визначення критеріїв оцінювання професійної підготовки студентів. У більшості випадків при побудові сукупності критеріїв дослідники беруть за основу таку ознаку як мета й, відповідно до цієї ознаки, формулюють виділені критерії. Такий підхід, з нашої точки зору, є найбільш оптимальним, як спрямований на досягнення результату професійної підготовки. Виходячи з вищесказаного, у зв'язку з тим, що метою професійної підготовки ми вважаємо формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів, а компонентами цього утворення – ціннісно-смысловий, операційний і рефлексивний, то в якості критеріїв сформованості професійної готовності фахівців ми визначаємо ціннісно-смысловий, операційний і рефлексивний критерії.

Наступною складовою діагностичного інструментарію є рівні сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів. У сучасній науково-дослідницькій практиці склалося два підходи: трирівневий і чотирирівневий. З нашої точки зору, трирівнева шкала є більш оптимальним варіантом, бо, дає повну картину процесу формування готовності студентів до соціально-педагогічної діяльності, що, у свою чергу, створює умови для своєчасної корекції процесу професійної підготовки.

Отже, ми виділяємо три рівні сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів: низький, середній і високий.

Становлення кожного компонента, що входить до структури професійної готовності, пов'язане з формуванням його характеристик і властивостей як частини цілісної системи. Кожний компонент має своє змістовне наповнення, аналіз якого дозволяє виділити ті показники, що будуть використовуватися в діагностуванні сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів.

Першим критерієм, згідно обґрунтованої нами структури професійної готовності майбутніх соціальних педагогів, є ціннісно-смысловий, який відображає позитивну настанову на професійну діяльність на основі системи мотиваційно-ціннісних ставлень особистості до призначення професії, професійної діяльності, професійного спілкування, прояву себе в професії, набутих особистісних смислів опанування соціально-педагогічною діяльністю. Цей критерій характеризує усвідомлення значимості соціально-педагогічної роботи, інтерес до соціально-педагогічної професії й схильність займатися нею, потреба в спілкуванні й роботі з людьми, а також чітке розуміння особистістю мети й мотивів, що спонукують до опанування професією,

до здійснення професійної діяльності й породжують позитивно-емоційне ставлення до них. Він відображає мотиви, цілі, потреби в професійних знаннях, в оволодінні ефективними способами організації професійної діяльності й взаємодії з окремими особистостями або установами й іншими суб'єктами соціально-педагогічної взаємодії, потреби в самовихованні, саморозвитку, ціннісні установки актуалізації в професійній діяльності, стимулює творчий прояв фахівця.

З нашої точки зору основними й одночасно достатніми показниками сформованості цього компоненту професійної готовності є усвідомленість соціальної й особистісної значимості професії; стійке позитивно-емоційне ставлення до соціально-педагогічної діяльності; прагнення до опанування професією й самореалізації в ній; усвідомленість, стійкість і дієвість мотивів вибору професії й професійної діяльності.

Відповідно, змістовні характеристики рівнів сформованості ціннісно-сміислової готовності представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Ціннісно-смісловий критерій сформованості готовності студентів до професійної діяльності

Рівні	Змістовні характеристики
Високий	Студент демонструє високий рівень усвідомленості особистісної й соціальної значимості соціально-педагогічної діяльності; наявне стійке позитивно-емоційне ставлення до соціально-педагогічної діяльності; присутнє стійке прагнення до опанування професією, до саморозкриття й самоствердження в ній; професійні мотиви усвідомлені, стійкі, дієві, сформовані в системі.
Середній	Студент демонструє достатній рівень усвідомленості соціальної значимості соціально-педагогічної діяльності, але її особистісна значимість усвідомлена недостатньо; студент демонструє позитивно-емоційне ставлення до окремих видів соціально-педагогічної діяльності; прагнення до опанування професією, до саморозкриття й самоствердження в ній носить нестійкий характер; професійні мотиви до певної міри усвідомлені, стійкі, але недостатньо дієві, в системі сформовані недостатньо.
Низький	Соціальна й особистісна значимість професії не усвідомлюються; позитивно-емоційне ставлення до соціально-педагогічної діяльності проявляється ситуативно або не проявляється взагалі; відсутня настанова на опанування соціально-педагогічною діяльністю, на активний прояв себе в професії; усвідомленість, стійкість, дієвість професійних мотивів проявляються в недостатній мірі або не проявляються взагалі.

Другим критерієм, згідно обґрунтованої нами структури професійної готовності майбутніх соціальних педагогів, є операційний, що відбиває здатність спеціаліста реалізовувати необхідні в контексті даної, у нашому випадку соціально-педагогічної, ситуації професійні функції на основі опанованих способів професійної дії та розвиненої системи професійних здібностей.

У психолого-педагогічній літературі (О. Безпалько, М. Галагузова, Н. Заверико, І. Зверева, Л. Міщик, Р. Овчарова та ін.) склався підхід, згідно якому в системі професійних здібностей виділяють дві великі групи: 1) загальнопедагогічні, які є універсальною основою для виконання функцій професійної діяльності; 2) спеціальні (охоронно-захисні, попереджувально-профілактичні, корекційно-реабілітаційні, соціально-терапевтичні тощо), які актуалізуються при виконанні певного напрямку або виду професійної діяльності [2; 6; 8; 11]. При цьому перелік здібностей як у першій групі, так і в другій, у різних авторів не співпадає.

У своєму дослідженні ми обмежуємося першою групою, спираючись на точку зору Ю. Галагузової, Г. Сорвачевої, Г. Штинової, які виділяють наступні групи загальнопедагогічних здібностей соціального педагога:

- комунікативні, що забезпечують оволодіння інструментарієм індивідуальної й групової комунікації, уміння будувати взаємини з колегами й клієнтами, взаємодіяти з різними суб'єктами соціально-педагогічної діяльності в наданні допомоги клієнтам, реалізовувати управлінські рішення у своїй професійній діяльності;

- організаторські, що дозволяють успішно організовувати освітню й практико-орієнтовану діяльність клієнтів у різних соціокультурних умовах;

- діагностичні, що дозволяють визначати причини й сутність кризових ситуацій клієнтів;

- проєктувальні, володіння якими забезпечить здатність самостійно проєктувати соціально-педагогічну роботу, вибирати технології, прийнятні й результативні в організації соціального виховання, соціальної допомоги й інших видів професійного втручання в соціально-педагогічну ситуацію;

- дидактичні, що забезпечують успішність трансляції соціальних знань у процесі соціально-педагогічної діяльності, у тому числі в соціальному навчанні й консультуванні клієнтів;

- аналітичні, необхідні для аналізу й оцінювання процесів, явищ і результатів професійної діяльності (розчленовувати професійні явища на складові елементи; знаходити в теорії соціальної педагогіки ідеї, висновки, закономірності, адекватні логіці розглянутого явища; проводити пошукову й дослідницьку роботу, абстрактно, логічно мислити, використовувати методи аналізу й синтезу, індукції й дедукції тощо) [5, с. 9].

Для оцінки цієї складової операційної готовності ми будемо використовувати такий показник як повнота сформованості комплексу загальнопедагогічних здібностей. При цьому ми будемо виходити з наукової позиції, згідно якої при освоєнні будь-якого виду діяльності людина «опирається» на деякі раніше освоєні нею правила, способи здійснення діяльності. Залежно від глибини проникнення індивіда в сутність завдання, що розв'язується, характер його «опори» на ці правила

породжує два, хоча й генетично взаємозалежних, але таких, що відрізняються за рівнем засвоєння, види діяльності – репродуктивну, коли засвоєна інформація відтворюється всього лише в різних сполученнях і комбінаціях, і продуктивну, коли раніше засвоєні комбінації за аналогією використовуються в нових умовах [10].

На цій основі виділяються чотири послідовних рівні засвоєння професійної діяльності: 1 – розпізнавання (відтворення об'єктів, властивостей, алгоритмів діяльності з підказкою); 2 – відтворення інформації, операцій, методів діяльності (алгоритмічна діяльність); 3 – продуктивна реконструкція. Виконується не алгоритмічно, а з опорою на здогад за «зразком»; 4 – продуктивна творча діяльність. Самостійне конструювання програми діяльності [11, с. 93 – 94]. Виходячи із цього, ми будемо використовувати для оцінки операційного критерію професійної готовності такий показник як співвідношення репродуктивного й продуктивного видів діяльності, ступінь розвитку творчих якостей та стилю.

З урахуванням такої суспільної вимоги як науково-обґрунтований характер соціально-педагогічної діяльності, ми будемо використовувати показник повноти теоретичного обґрунтування доцільності здійснюваних професійних дій. Крім того, зважаючи на перетворювальний, практико-орієнтований характер соціально-педагогічної діяльності, ми будемо використовувати такий показник як ефективність уживаних дій у контексті даної соціально-педагогічної ситуації, забезпечення її позитивної динаміки.

Отже, оцінювання рівнів сформованості операційного компоненту буде здійснюватись відповідно до шкали, поданої в табл. 2.

Таблиця 2

Операційний критерій сформованості готовності студентів до професійної діяльності

Рівні	Змістовні характеристики
Високий	Студент демонструє повноту сформованості системи загальнопедагогічних здібностей; самостійно конструює програму діяльності, діяльність носить продуктивний творчий характер; при обґрунтуванні професійних дій спирається на чітко визначені теоретико-методологічні засади професійної діяльності; ефективність уживаних дій висока.
Середній	Студент демонструє повноту сформованості окремих груп здібностей; здатний до продуктивної реконструкції, діяльність виконується не алгоритмічно, а з опорою на здогад «за зразком»; при обґрунтуванні професійних дій не в повній мірі спирається на чітко визначені теоретико-методологічні засади професійної діяльності; ефективність уживаних дій достатня.
Низький	Студент демонструє фрагментарний прояв окремих професійних здібностей; працює по підказці, використовує алгоритм розв'язання типових соціально-педагогічних ситуацій; обґрунтування здійснюваних професійних дій представлене в узагальненому вигляді або взагалі відсутнє; ефективність уживаних дій недостатня або відсутня взагалі.

Третім критерієм, згідно обґрунтованої нами структури професійної готовності майбутніх соціальних педагогів, є рефлексивний. Цей компонент передбачає вміння критично оцінювати рівень своєї професійної підготовки, потребу в самоконтролі, самокорекції й самооцінці, визначає рівень розвитку самооцінки, її адекватність і характер, розуміння власної значимості й цінності як особистості й професіонала, потребу в пізнанні себе, готовність до постійного самовдосконалення. Рефлексивний компонент проявляється в умінні свідомо контролювати результати своєї діяльності й рівень власного розвитку, особистісних досягнень. Його характеризує сформованість таких важливих якостей і властивостей, як креативність, ініціативність, націленість на співробітництво, упевненість у собі, схильність до самоаналізу, здатність до імпровізації, передбачення, ініціативне, критичне й інноваційне рефлексування й прогнозування результатів своєї діяльності й відносин, творча уява.

В якості основних показників у виділенні рівнів розвитку для рефлексивного критерію сформованості професійної готовності ми обрали адекватність особистісно-професійної самооцінки, позитивно-емоційне сприйняття себе як суб'єкта соціально-педагогічної діяльності, безперервне прагнення до самовдосконалення (особистісного й професійного), сформованість системи рефлексивних умінь (самоспостереження, самоусвідомлення, самоаналіз, самокорекція, самоконтроль).

Змістовні характеристики визначених рівнів на основі виділених показників представлені в табл. 3.

Таблиця 3

Рефлексивний критерій сформованості готовності студентів до професійної діяльності

Рівні	Змістовні характеристики
Високий	Студент демонструє високу адекватність особистісно-професійної самооцінки; присутня стійка задоволеність собою як суб'єктом соціально-педагогічної діяльності; наявне стійке, усвідомлене прагнення до самовдосконалення (особистісного й професійного); система рефлексивних умінь сформована в повному обсязі й на високому рівні.
Середній	Студент демонструє недостатню адекватність особистісно-професійної самооцінки; задоволеність собою як суб'єктом соціально-педагогічної діяльності нестійка, носить ситуативний характер; прагнення до самовдосконалення (особистісного й професійного) недостатньо стійке й усвідомлене; система рефлексивних умінь сформована не в повному обсязі, недостатньо проявляються самоконтроль і самокорекція.
Низький	Студент демонструє значну або повну неадекватність особистісно-професійної самооцінки; присутня низька задоволеність собою як суб'єктом соціально-педагогічної діяльності або взагалі низький рівень інтересу до себе в такій якості; прагнення до професійного самовдосконалення не проявляється взагалі; сформовані окремі рефлексивні уміння, самоконтроль і самокорекція носять невпорядкований характер, проявляються у вигляді спонтанної реакції або не проявляються взагалі.

Отже, в якості критеріїв сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів ми визначаємо ціннісно-смысловий, операційний і рефлексивний критерії. При цьому ми виділяємо три рівні сформованості професійної готовності: низький, середній і високий.

Показниками сформованості ціннісно-смыслового компоненту професійної готовності є усвідомленість соціальної й особистісної значимості професії; стійке позитивно-емоційне ставлення до соціально-педагогічної діяльності; прагнення до опанування професією й самореалізації в ній; усвідомленість, стійкість і дієвість мотивів вибору професії й професійної діяльності.

Показниками сформованості операційного компоненту професійної готовності є повнота сформованості комплексу загальнопедагогічних здібностей, співвідношення репродуктивного й продуктивного видів діяльності, ступінь розвитку творчих якостей та стилю, повнота теоретичного обґрунтування доцільності здійснюваних професійних дій, ефективність уживаних дій у контексті даної соціально-педагогічної ситуації, забезпечення її позитивної динаміки.

Показниками сформованості рефлексивного компоненту професійної готовності є адекватність особистісно-професійної самооцінки, позитивно-емоційне сприйняття себе як суб'єкта соціально-педагогічної діяльності, безперервне прагнення до самовдосконалення (особистісного й професійного), сформованість системи рефлексивних умінь (самоспостереження, самоусвідомлення, самоаналіз, самокорекція, самоконтроль).

Список використаної літератури

1. Аванесов В. С. Определение, предмет и основные функции педагогической диагностики / В. С. Аванесов // Педагогическая диагностика. – 2002. – № 1. – С. 41 – 43. **2. Безпалько О. В.** Формування готовності студентів педвузу до проектування організаційних форм виховної діяльності : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / О. В. Безпалько. – К. : Національний пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 1998. – 17 с. **3. Болотов В. А.** Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8 – 14. **4. Большой** энциклопедический словарь. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Большая Российская энциклопедия; СПб. : Норинт, 1998. – 1456 с. **5. Галагузова Ю. Н.** Социальная педагогика: Практика глазами преподавателей и студентов: Пособие для студентов / Ю. Н. Галагузова, Г. В. Сорвачева, Г. Н. Штинова. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 224 с. **6. Заверико Н. В.** Соціальна педагогіка [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. В. Заверико ; ДВНЗ «Запорізь. нац. ун-т» МОН України. – Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2011. – 259 с. **7. Загвязинский В. И.** Теория обучения : Современная интерпретация : Учеб. пособие для студ. высш.

пед. учеб. заведений / В. И. Загвязинский. – 2-е изд., испр. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 192 с. **8. Зверева І. Д.** Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / І. Д. Зверева. – К., 1999. – 36 с. **9. Крюкова Т. А.** Формирование профессиональной компетентности будущего учителя в процессе педагогической практики : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Т. А. Крюкова. – Волгоград, 2004. – 23 с. **10. Леднев В. С.** Содержание общего среднего образования : проблемы структуры / В. С. Леднев. – М. : Педагогика, 1980. – 112 с. **11. Міщик Л. І.** Теорія і практика професійної підготовки соціального педагога : монографія / Л. І. Міщик ; Глух. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. – Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2011. – 115 с. **12. Свидерский В. И.** О некоторых особенностях развития / В. И. Свидерский // Вопросы философии. – 1985. – № 7. – С. 27 – 28. **13. Столяров В. И.** Изменение и развитие / В. И. Столяров // Вопросы философии. – 1965. – №12. – С. 37 – 45.

Ларіонова Н. Б. Змістовні характеристики критеріїв і рівнів сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів

У статті обґрунтовано змістовні характеристики критеріїв і рівнів сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів. В якості критеріїв сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів визначені ціннісно-смысловий, операційний і рефлексивний критерії. Виділено три рівня сформованості професійної готовності: низький, середній і високий. Обґрунтовано показники рівнів сформованості ціннісно-смыслового, операційного та рефлексивного компонентів професійної готовності.

Ключові слова: змістовні характеристики, критерії, рівні, професійна готовність, соціальний педагог

Ларионова Н. Б. Содержательные характеристики критериев и уровней сформированности профессиональной готовности будущих социальных педагогов

В статье обоснованы содержательные характеристики критериев и уровней сформированности профессиональной готовности будущих социальных педагогов. В качестве критериев сформированности профессиональной готовности будущих социальных педагогов определены ценностно-смысловой, операционный и рефлексивный критерии. Выделены три уровня сформированности профессиональной готовности: низкий, средний и высокий. Обоснованы показатели уровней сформированности ценностно-смыслового, операционного и рефлексивного компонентов профессиональной готовности.

Ключевые слова: содержательные характеристики, критерии, уровни, профессиональная готовность, социальный педагог.

Larionova N. B. Substantial Characteristics of Criteria and Levels of Formation of Professional Readiness of Future Social Pedagogues

The article identifies the value-semantic, operational and reflexive criteria of formation of professional readiness of future social teachers. Three levels of development: low, medium and high. Indicators axiological criterion is the awareness of the social and personal significance of the profession; sustainable positive emotional attitude towards socio-pedagogical work; the desire to learn a profession and self; awareness, sustainability and effectiveness of the motives of choice of profession and professional activities; operational – completeness of formation of the complex General pedagogical sponza, the ratio of reproductive and productive activities, the degree of development of creativity and style, the theoretical completeness of the feasibility study carried out by professional actions, the effectiveness of actions in the context of this socio-pedagogical situation, ensuring its positive dynamics; the reflexive and the adequacy of personal and professional self-esteem, positive emotional perception of oneself as a subject of socio-pedagogical work, continuous self-improvement, readiness system reflective skills.

Key words: substantial characteristics, criteria, levels, professional readiness, social pedagogue

Стаття надійшла до редакції 25.04.2015 р.

Прийнято до друку 14.05.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.

УДК 378.033

Н. Ю. Мацай, О. П. Губська

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ
В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Однією з актуальніших проблем людства є проблема перегляду ціннісних орієнтацій сучасного суспільства. ХХ століття виразно показало всю недосконалість морально-етичних засад сучасної західної цивілізації, яку визначають як агресивно-споживацьку [1, с. 223]. Вагомі перешкоди та кризові явища, якими супроводжується поступальний розвиток цивілізації в останні десятиліття, в значній мірі зумовлені саме морально-етичними нормами суспільства, його ціннісними орієнтирами.

Це стосується безпосередньо і екологічної кризи, яка характеризує сучасний етап взаємодії людства із природою. Все більше дослідників